УДК 371.322+378.147+612

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ "ФІЗІОЛОГІЯ" В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

І. М. Лучко, І. В. Ємельяненко, Н. М. Воронич-Семченко, О. О. Шляховенко, Ю. В. Бортник

Івано-Франківський національний медичний університет

STUDENTS SELF WORK DURING THE STUDY OF «PHYSIOLOGY» DISCIPLINE IN CONDITIONS OF EDUCATIONAL CREDIT-MODULAR SYSTEM

I. M. Luchko, I. V. Yemelyanenko, N. M. Voronych-Semchenko, O. O. Shlyahovenko, Yu. V. Bortnyk

Ivano-Frankivsk National Medical University

У статті проаналізовано особливості проведення самостійної та індивідуальної роботи студентів при вивченні фізіології в умовах кредитно-модульної системи навчання. Показано, що така форма навчання, при її правильній організації, сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та кращому засвоєнню навчальної дисципліни. Відзначено роль викладача, який спрямовує роботу студента і допомагає подолати труднощі в процесі її виконання. Звертається увага на те, що такі види навчальної діяльності сприятимуть розкриттю і розвитку індивідуальних здібностей та якостей студента як майбутнього фахівця високої кваліфікації.

The peculiarities of self study and individual work of the students during the course of physiology in conditions of credit-modular system of study were analyzed in this article. It was shown that such form of study, if well organized, promotes the increase of effectiveness of educational process and promotes the better mastering of the discipline. The role of the educator that directs the students' work and helps to defeat the difficulties in the process of its execution was emphasized. The attention is paid to the fact that such types of educational activity will promote the discovery and development of individual abilities and qualities of student as a future specialist of high qualification.

Вступ. Незаперечним є той факт, що процес європейської інтеграції України тісно пов'язаний із структурним реформуванням національної вищої освіти, спрямованим на підвищення конкурентоспроможності спеціалістів тієї чи іншої галузі. Передумовою зазначених змін є реалізація основних принципів Болонської декларації [1].

Починаючи із 2005 року в Україні відбувається модернізація вищої медичної освіти та її адаптація до стандартів, передбачених Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS): "висока якість вищої освіти, її гармонізація та прозорість, створення стандартів освіти та системи забезпечення якісної підготовки фахівців" [2]. Кінцевою метою реформ є удосконалення процесу підготовки висококваліфікованих фахівців. Необхідними умовами для успішного вирішення поставлених завдань є впровадження прогресивних методів навчання і контролю знань студентів, створення сучасного інформаційного і навчально-методичного забезпечення викладання кожної дисципліни, покращення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів.

Об'єктивна реальність сьогодення показує, що майбутнім лікарям доведеться працювати в нових соціально-економічних умовах, де великого значення набуватиме уміння самостійно мислити та приймати необхідні рішення, вміти критично оцінювати результати своєї діяльності. Тому вища медична освіта повинна бути орієнтована на формування творчої особистості спеціаліста, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, який володіє власним стилем мислення та може оригінально вирішувати поставлені завдання. Очевидно, що цього неможливо досягти тільки шляхом простої передачі знань від викладача до студента. Необхідним є здійснення рішучого повороту від масового, групо-

© І. М. Лучко, І. В. Ємельяненко, Н. М. Воронич-Семченко та ін.

вого навчання до зростання індивідуального підходу, розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців на основі їх самостійної роботи, впровадження нових активних методів і форм навчання. У зв'язку з цим самостійна робота студентів (СРС) повинна стати основою навчального процесу, а не тільки його складовою частиною [3, 4, 5]. Слід відмітити, що цей вид діяльності переважає у провідних університетах світу і складає близько 70 % навчального навантаження, тоді як у програмах медико-біологічних дисциплін в Україні становить всього 30 % [2]. Така переорієнтація вищої медичної освіти потребує суттєвих змін у взаємовідносинах "викладач-студент" та удосконалення форм контролю засвоєння теоретичних знань і практичних навичок. Перехід до кредитно-модульної системи сприятиме розв'язанню цих завдань, дозволить стимулювати активну навчальну та творчу діяльність студента для належного засвоєння навчальної програми з дисципліни та досягнення високого рівня знань.

Основна частина. Однією із фундаментальних дисциплін, при вивченні яких починається формування майбутнього лікаря, є фізіологія. На кафедрі фізіології ІФНМУ самостійна та індивідуальна робота студентів розроблені відповідно до типової програми з фізіології, затвердженої Центральним методичним кабінетом МОЗ України. Програма дисципліни з усіх спеціальностей ("Лікувальна справа", "Педіатрія", "Стоматологія", "Фармація") структурована на два модулі. Частка самостійної роботи в педагогічному навантаженні кафедри по першому і другому модулях відповідно становить: на медичному факультеті – 34,7 % і 32,0 %, на стоматологічному – 36,0 % і 29,0 %, на фармацевтичному – 41,0 % і 48,0 %. Як видно із поданих цифр, є різниці в об'ємі цього виду навчальної діяльності студентів залежно від спеціалізації. Також існують певні профільні відмінності в тематичному плані СРС.

Усі види СРС здійснюються у процесі вивчення визначених типовою та робочою програмами тем кожного модуля зокрема. СРС виконується аудиторно і позааудиторно. На етапі самостійної аудиторної роботи важлива роль відводиться викладачам. В індивідуальній бесіді зі студентами він доповнює та поглиблює конкретний матеріал, розглядає клінічні аспекти, уточнює незрозумілі запитання, вчить самостійно мислити. Все це розвиває навики навчально-пізнавальної діяльності. Необхідно вказати і на можливість додаткового спілкування із викладачем під час ліквідації заборгованостей, на систематичних консультативних заняттях.

Позааудиторна самостійна робота проводиться студентом відповідно до календарно-тематичного плану без безпосередньої участі викладача. Самостійне засвоєння окремих тем дисципліни привчає студента систематично працювати з методичною і науковою літературою, довідниками в читальному залі бібліотеки чи вдома, користуватись мережею Інтернет та іншими джерелами інформації. Для ефективного виконання завдань студенти забезпечені відповідними методичними матеріалами, в яких вказані конкретні цілі та методи їх досягнення, контрольні запитання, пропонується перелік рекомендованої літератури.

Контроль рівня знань по СРС на кафедрі проводиться залежно від її виду. Засвоєння самостійно опрацьованого матеріалу оцінюється під час поточного контролю відповідної теми на аудиторних заняттях, практичних навичках по окремих змістових модулях, а в найбільш повному об'ємі – на підсумковому модульному контролі. Перевірка рівня знань здійснюється шляхом тестування, усного та письмового опитування. Тестові завдання мають певні переваги: високий ступінь їх об'єктивності, можливість систематичного проведення на всіх етапах навчання, стандартизованість та уніфікованість, одночасне охоплення контролем усіх студентів та всього навчального матеріалу теми, зменшення витрат часу викладачів. Однак при складанні тестів слід дотримуватися стандартизації, що враховує валідність, точність та об'єктивність запитань [6].

Без сумніву, результативність СРС як форми навчання в умовах кредитно-модульної системи потребує єдиного організаційного підходу, належного методичного забезпечення, уніфікованих форм і методів контролю [7]. Однак вирішальна роль в організації цього виду навчальної діяльності студентів належить викладачеві, який повинен працювати зі студентом як із конкретною особистістю, з її сильними і слабкими сторонами, індивідуальними здібностями і схильностями. Викладач спрямовує роботу студента і допомагає подолати труднощі в процесі її виконання. Завдання викладача полягає не тільки в простій передачі певного об'єму інформації та контролі рівня засвоєних знань, але і у виявленні та розвитку кращих якостей студента як майбутнього фахівця високої кваліфікації.

Досвід роботи викладачів кафедри показує, що більшість студентів із зацікавленням виконують самостійні завдання, які дають їм можливість поглибити свої знання з окремих розділів фізіології людини. Тому у контексті кредитно-модульної системи скла-

довою частиною навчального процесу на кафедрі фізіології є індивідуальна робота студентів, яка не є обов'язковою і виконується за бажанням студента. В процесі такої роботи популяризуються спроби студентів виготовляти препарати, оригінальні схеми, малюнки, створювати функціональні моделі, реєструвати виявлені структурно-функціональні зміни. До плану індивідуальної роботи нами внесено також активну участь у студентському гуртку, виконання експериментальних досліджень під керівництвом викладача та виступ на студентських конференціях, участь у конкурсах наукових робіт, в предметній вузівській та міжвузівській олімпіадах. При проведенні таких робіт студент має можливість отримати додаткові бали і підвищити свій рейтинг з дисципліни. Тут слід відмітити, що сильним мотиваційним фактором самоствердження студента при ECTS є рейтингова система оцінювання, яка створює умови до конкуренції.

У цілому, можна сказати, що організація СРС на кафедрі фізіології передбачає використання сучасних технологій педагогічного процесу, включаючи інформаційно-адаптивний, процесуальний та контрольно-аналітичний етапи [8]. Однак вважаємо за необхідне і надалі вдосконалювати методику проведення СРС, форми і методи контролю знань, оскільки ця сторона в роботі вищих навчальних закладів, безумовно, є виграшним аспектом навчального процесу у світлі рішень Болонської програми.

Висновки: 1. Самостійна робота студентів є важливою і невід'ємною складовою навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи, яка при правильній її організації сприяє підвищенню ефективності навчання з дисципліни.

2. Самостійна та індивідуальна робота формує у студентів вміння самостійно здобувати знання, приймати рішення і брати на себе відповідальність за нього, закладає основи самоорганізації та самовиховання, сприяє розкриттю і розвитку індивідуальних здібностей та якостей студента як майбутнього фахівця високої кваліфікації.

Література

1. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / за ред. В. Г. Кременя. – Київ, 2004. – 147 с.

2. Медична освіта у світі та в Україні / [Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерій, О. П. Волосовець та ін.]. – К. : Книга плюс, 2005. – 383 с.

3. Нейко Є. М. Організація самостійної роботи студентів / Є. М. Нейко, Н. В. Скробач, Д. Б. Соломчак // Галицький лікарський вісник. – 2003. – № 1. – С. 115–116.

4. Зубаренко О. В. Організація самостійної роботи студентів за умов модернізації медичної освіти / О. В. Зубаренко, Т. В. Соєва, О. О. Портнова // Матеріали навчально-наукової конференції "Інтеграція української медичної освіти в європейський та американський медичний простір". – Тернопіль, 2006. – С. 173–174.

5. Ефективність поєднання традиційних форм навчання із засадами Болонського процесу у доклінічній підготовці лікарів / М. М. Багрій, Н. М. Воронич-Семченко, О. Г. Попадинець [та ін.] // Галицький лікарський вісник. – 2010. – Т.17, № 1. – С. 89–91.

6 Мілерян В. Є. Медичні основи підготовки і проведення навчальних занять в медичних вузах (методичний посібник) / В. Є. Мілерян. – К. : Хрещатик, 2006. – 84 с.

7. Підаєв А. В. Болонський процес в Європі. Що це таке і чи потрібний він Україні? Чи можлива інтеграція медичної освіти України в Європейський освітній простір? / А. В. Підаєв, В. Г. Передерій. – Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2004. – 190 с.

8. Волошко Л. Б. Технологія організації самостійної роботи студентів / Л. Б. Волошко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія / за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2007. – № 1. – С. 8–11.